

ВАСИЛЕНКО ЮЛІЯ ВАСИЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Київського інституту інтелектуальної власності та права,
кандидат юридичних наук*

ДО ПИТАННЯ ПРО ОБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ДОВЕДЕННЯ БАНКУ ДО НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

Суспільна небезпечність доведення банку до неплатоспроможності пов'язана з публічним значенням та важливістю банківської діяльності для фінансово-кредитної системи держави, а також тяжкістю шкоди, що заподіюється кредиторам банку та інтересам держави в разі банкрутства банку. Це обумовило необхідність криміналізації даного діяння, результатом якої стало прийняття Закону України від 2 березня 2015 року № 218-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб»[1], згідно з яким Кримінальний кодекс України (далі- КК України) було доповнено ст.218-1 [2].

Під доведенням банку до неплатоспроможності в статті 218-1 КК України законодавець має на увазі умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення пов'язаною з банком особою будь-яких дій, що призвели до віднесення банку до категорії неплатоспроможних, якщо це завдало великої матеріальної шкоди державі або кредитору. Таким чином, об'єктивна сторона складу даного кримінального правопорушення включає три ознаки: 1) суспільно небезпечне діяння; 2) суспільно небезпечні наслідки; 3) причинно-наслідковий зв'язок між діянням і наслідками.

Аналіз диспозиції статті 218-1 КК України дозволяє зробити висновок, що доведення банку до неплатоспроможності може вчинятися лише шляхом активних дій. Зважаючи на те, що на практиці такі дії можуть бути найрізноманітнішими, їх перелік законодавцем в аналізованій статті кодексу не конкретизовано. Досить цікавими в цьому контексті є результати аналізу, проведеного в науковому дослідженні «Доведення банку до неплатоспроможності: соціальна обумовленість криміналізації, аналіз складу злочину» Васіліном Є.М., який виокремив та узагальнив найбільш типові способи доведення банку до неплатоспроможності: 1) здійснення заздалегідь збиткових операцій з кредитування підконтрольних суб'єктів господарської діяльності, які не мали на меті повернення наданих запозичень; 2) укладання завідомо не вигідного для банку договору відступлення права вимоги; 3) завідомо збиткова інвестиційна діяльність у цінні папери; 4) укладання договору про співробітництво з суб'єктами підприємницької діяльності для подальшого виведення високоліквідних активів у вигляді готівкових грошових коштів за допомогою чекових книжок через касу установ банку тощо [3, с.115]. Іншими діями, що призводять до виникнення неплатоспроможності банку, можуть бути, наприклад, укладання очевидно несприятливих договорів

для підприємства, за якими зобов'язання боржника носитимуть характер сумнівного боргу (наприклад, надання кредитів особам, які завідомо не збираються їх повертати, стопроцентна передоплата товару сумнівної якості; дострокове виконання зобов'язань або прийняття на підприємство зобов'язань, що не можуть бути виконані (зокрема, борги інших суб'єктів господарської (підприємницької) діяльності; витрачання грошових коштів суб'єкта господарювання на потреби, безпосередньо не пов'язані з його діяльністю» тощо [4, с.277].

В диспозиції ч.1 ст.218-1 КК України мова йде про умисні активні дії, спрямовані на доведення банку до неплатоспроможності. Однак трапляються випадки, коли доведення банку до неплатоспроможності відбувається в результаті бездіяльності керівників банку та інших передбачених законодавством осіб, які не вчинили дій, які вони повинні були вчинити з метою запобігання неплатоспроможності банку. Мова йде, передусім, про виконання проблемним банком заходів програми фінансового оздоровлення, здійснення власником реорганізації банку або виконання інших заходів щодо усунення допущених банком порушень банківського законодавства. Невчинення таких заходів і неприведення банком своєї діяльності у відповідність із вимогами законодавства, у тому числі нормативно-правових актів Національного банку України, після віднесення його до категорії проблемних, є підставою для віднесення такого банку до категорії неплатоспроможних. Таким чином, доведення банку до неплатоспроможності цілком можливе і шляхом бездіяльності уповноважених осіб банку, що, безумовно, слід було б врахувати при конструюванні диспозиції статті 218-1 КК України.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони доведення банку до неплатоспроможності є суспільно небезпечні наслідки. За своєю конструкцією доведення банку до неплатоспроможності є одиничним ускладненим кримінальним правопорушенням, що кваліфікується за наслідками, які настають хронологічно (послідовно) один за одним у результаті вчиненого особою кримінального правопорушення. При цьому основним (проміжним) наслідком є віднесення банку до категорії неплатоспроможних, а додатковим (похідним) наслідком є заподіяння великої матеріальної шкоди державі або кредитору. Стосовно першого наслідку – віднесення банку до категорії неплатоспроможних, то воно відбувається на підставах та в порядку, передбаченому ст. 76 Закону України «Про банки і банківську діяльність»[5]. Національний банк України також має право прийняти рішення про віднесення банку до категорії неплатоспроможних у разі, якщо банк не виконав у встановлений договором або визначений законодавством України строк свої зобов'язання перед вкладниками та іншими кредиторами через недостатність коштів.

Кримінальне правопорушення, передбачене ст.218-1 КК України вважається закінченим з моменту настання другого (похідного, додаткового) наслідку – заподіяння великої матеріальної шкоди державі або кредитору.

Згідно з приміткою до аналізованої статті КК України, матеріальна шкода вважається великою, якщо вона удесять тисяч і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Враховуючи, що при кваліфікації кримінальних правопорушень сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, яка надається в розмірі, що дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи.

Таким чином, суспільна небезпечність доведення банку до неплатоспроможності пов'язана з публічним значенням та важливістю банківської діяльності для фінансово-кредитної системи держави, а також тяжкістю шкоди, що заподіюється кредиторам банку та інтересам держави в разі банкрутства банку. Конструкція диспозиції статті 218-1 КК України дозволяє зробити висновок, що об'єктивна сторона даного кримінального правопорушення може вчинятися лише шляхом активних дій. При цьому законодавець, на жаль, не врахував, що доведення банку до неплатоспроможності цілком можливе і шляхом бездіяльності уповноважених осіб банку. Доведення банку до неплатоспроможності є кримінальним правопорушенням, кваліфікованим за наслідками, тобто кримінальна відповідальність за нього можлива лише за умови послідовного настання двох наслідків – проміжного (основного) (віднесення банку до категорії неплатоспроможних) та додаткового (похідного) – заподіяння великої матеріальної шкоди державі або кредитору.

Список використаної літератури:

1. Закон України від 2 березня 2015 року № 218-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/218-19#Text> (дата звернення: 06.05.2020);
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 06.05.2020);
3. Васілін Є.М. Доведення банку до неплатоспроможності: соціальна обумовленість криміналізації, аналіз складу злочину: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Северодонецьк: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 244 с.;
4. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 1. Луганськ : видавництво «Елтон – 2». 2012. 780 с.;
5. Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III «Про банки і банківську діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 05.05.2020).

Ключові слова: доведення до неплатоспроможності; кредитор банку; пов'язані з банком особи, кримінальна відповідальність.

Ключевые слова: доведение банка до неплатежеспособности, кредитор банка, связанные с банком лица.

Key words: bringing bank to insolvency, bank's creditor, persons connected with the bank, criminal liability.